

Ünnepi megemlékezés Bolyai János születésének századik évfordulóján a Kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen

Szenkovits Ferenc

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Matematika és Informatika Kar,
Magyar Matematika és Informatika Intézet

fszenko@math.ubbcluj.ro

Bolyai Farkas vélhetőleg göttingeni tanulmányai során ismerkedett meg a geometria megalapozásában oly kitüntetett párhuzamossági axiómával kapcsolatos kérdésekkel. Erdélybe való hazatérése után évekig próbálta bizonyítani az axiómát, de próbálkozásai természetesen nem vezettek sikerhez. Közben 1802-ben megszületik fia Bolyai János, akit igen nagy gonddal nevel, és aki apja mellett megismerkedik a geometriai alapok e kritikus kérdésével is. A kudarcos próbálkozások keserével telt apa óva inti fiát a párhuzamosok problémájától, de a tiltott gyümölcs mindig a legédesebb, és a zseni fiúnak 1823-ra megszületik eredeti gondolata, ami nem az axióma bizonyítását eredményezi, hanem annak elvetésére, illetve helyettesítésére alapuló geometriák lehetőségét tárta fel. A letisztult gondolatok nyomtatásban az apa segítségével jelennek meg, Farkas Tentamenjének mellékleteként, Appendix címen, 1832-ben. A latin nyelven közölt eredmények sajnos évtizedekkel megelőzték a kortársak befogadóképességét. Még a matematikusok koronázatlan fejedelme, a nagy Gauss is csak visszafogottan dicséri a munkát, és sajnos semmit se tesz annak érdekében, hogy ezek a korszakalkotó új eredmények bekerüljenek a köztudatba. Bolyai János munkássága teljesen ismeretlen marad, a meg nem értett zseni keserűségével hal meg erdélyi magányában. Évtizedeknek kell eltelni, mire a geometriai gondolkodás fejlődése eléri azt a szintet, hogy Bolyai János gondolatai is méltó helyükre kerüljenek, előbb külföldön, majd a külföldi kutatók érdeklődése révén Magyarországon a Tudományos Akadémián is felfigyeljenek a hazai tájakon született korszakalkotó eredményekre, kutatni kezdjék a két Bolyai hagyatékát. Az 1872-ben alapított kolozsvári egyetemen kezdetben nem volt olyan matematikus, aki értette volna a Bolyai-geometriát, annak jelentőségét. Később jelentek meg azok a képzett professzorok: Réthy Mór, Vályi Gyula, Schlesinger Lajos, akik kutatni kezdték a Bolyai-geometriát, ismertették, tanították annak elemi és akik számára világossá vált Bolyai János eredményeinek jelentősége. A nemzetközi elismerés hatására a kolozsvári egyetem is nagyszabású ünnepséget rendezett Bolyai János születésének századik évfordulójára. Előadásom célja ennek az ünnepségnek az ismertetése, ami példa is lehet arra, hogy miként tiszteleghet az utókor szellemi nagyjaink előtt.

Hivatkozások

- [1] BOLYAI JÁNOS születésének századik évfordulója alkalmából a Kolozsvári M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem által 1903 januárius 15-ikén rendezett EMLÉKÜNNEP. Acta Universitatis Litterarum Regiae Hungaricae Francisco-Josephinae Kolozsváriensis anni MCMII–III. fasciculus II, Kolozsvár, Ajtai K. Albert Magyar Polgár Könyvnyomdája, 1903.